

The Relationship between Parenting Styles and Academic Burnout with Regard to the Mediating Role of Academic Stress in Gifted High School Students in Iraq

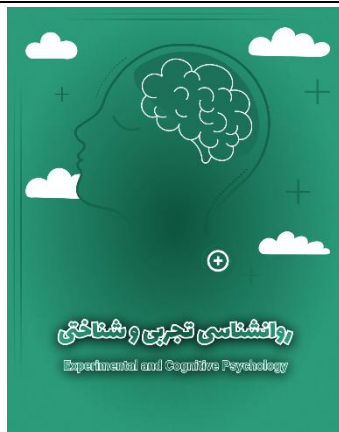
1. Fadia Abood Ramdan Jalaawi[✉]: PhD Student in Educational Psychology, Research Center for Behavioral and Psychological Science, Department of Psychology, Isf.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran

2. Seyed Hamid Atashpour^{✉*}: Associate Professor, Research Center for Behavioral and Psychological Science, Department of Psychology, Isf.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran.

3. Rasheed Nassir Kalifa Al-Hashmy[✉]: Professor, Department of Educational and Psychological Sciences, College of Education, Wasit University, Wasit, Iraq

4. Mohsen Golparvar[✉]: Professor, Research Center for Behavioral and Psychological Science, Department of Psychology, Isf.C., Islamic Azad University, Isfahan, Iran

*Corresponding Author's Email Address: hamid.atashpour@iau.ac.ir

Received: 09 May 2026
Revised: 02 September 2026
Accepted: 09 September 2026
Initially Published: 10 September 2026
Final Publication: 23 August 2027

Copyright: © 2027 by the authors.
Published under the terms and conditions of Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC 4.0) License.

Abstract:

Objective: This study aimed to determine the relationship between parenting styles and academic burnout, considering the mediating role of academic stress among gifted high school students in Iraq.

Methods and Materials: This descriptive-correlational study employed structural equation modeling. The statistical population comprised 400 gifted high school students in Iraq during the winter of 2026. Using convenience sampling, 216 students were initially recruited; after excluding 16 incomplete questionnaires, data from 200 participants were analyzed. The instruments included the Academic Burnout Questionnaire, Baumrind Parenting Styles Questionnaire, and Academic Stress Questionnaire. The reliability of the instruments was confirmed using Cronbach's alpha coefficients. Data were analyzed using Pearson's correlation coefficient and structural equation modeling with SPSS version 26 and AMOS version 26.

Findings: Pearson correlations showed that permissive parenting was negatively associated with academic burnout ($r=-.24$, $p<.05$), authoritarian parenting was positively associated with academic stress ($r=.16$, $p<.05$), and academic stress was positively associated with academic burnout ($r=.57$, $p<.01$). In the final structural model, authoritarian parenting had a significant positive relationship with academic stress ($\beta=.26$, $p=.003$), whereas authoritative parenting had a significant negative relationship with academic stress ($\beta=-.17$, $p<.05$). Academic stress positively predicted academic burnout ($\beta=.56$, $p=.001$) and explained 31% of its variance. Bootstrap analysis confirmed that academic stress fully mediated the relationships of both authoritarian and authoritative parenting styles with academic burnout. The final model demonstrated satisfactory fit indices ($\chi^2/df=1.65$, $GFI=.99$, $CFI=.99$, $IFI=.99$, $RMSEA=.057$).

Conclusion: Academic stress constitutes an important mediating mechanism through which authoritarian and authoritative parenting styles are associated with academic burnout among gifted students. Accordingly, strengthening authoritative parenting practices and reducing authoritarian parenting may contribute to lower academic burnout by reducing students' academic stress.

Keywords: parenting styles, academic burnout, academic stress, gifted high school students, structural equation modeling.

How to Cite: Ramdan Jalaawi, F. A., Atashpour, S. H., Kalifa Al-Hashmy, R. N., & Golparvar, M. (2027). The Relationship between Parenting Styles and Academic Burnout with Regard to the Mediating Role of Academic Stress in Gifted High School Students in Iraq. *Journal of Experimental and Cognitive Psychology*, 4(3), 1-21.

رابطه سبک‌های فرزندپروری با فرسودگی تحصیلی با توجه به نقش میانجی استرس تحصیلی در دانش‌آموزان ممتاز متوسطه دوم در کشور عراق

۱. فادیه عبود رمضان جلعوی^{ID}: دانشجوی دکتری روانشناسی تربیتی، مرکز تحقیقات علوم رفتاری و روانشناختی، گروه روانشناسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی،

اصفهان، ایران

۲. سیدحمید آتش پور^{ID*}: دانشیار، مرکز تحقیقات علوم رفتاری و روانشناختی، گروه روانشناسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران. (نویسنده مسئول)

۳. رشید ناصر خلیفه الهاشمی^{ID}: استاد، گروه علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه واسط، واسط، عراق

۴. محسن گل پرور^{ID}: استاد، مرکز تحقیقات علوم رفتاری و روانشناختی، گروه روانشناسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران

*پست الکترونیک نویسنده مسئول: hamid.atashpour@iau.ac.ir

چکیده

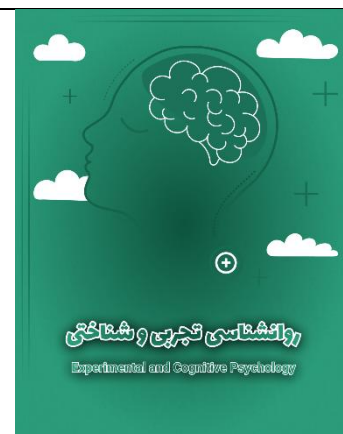
هدف: پژوهش حاضر با هدف تعیین رابطه سبک‌های فرزندپروری با فرسودگی تحصیلی با توجه به نقش میانجی استرس تحصیلی در دانش‌آموزان ممتاز متوسطه دوم در کشور عراق انجام شد.

مواد و روش: این پژوهش از نوع توصیفی-همبستگی مبتنی بر مدل‌سازی معادلات ساختاری بود. جامعه آماری شامل ۴۰۰ دانش‌آموز ممتاز متوسطه دوم کشور عراق در زمستان ۲۰۲۶ بود که از میان آنان ۲۱۶ نفر به روش نمونه‌گیری در دسترس انتخاب شدند و پس از حذف ۱۶ پرسشنامه مخدوش، داده‌های ۲۰۰ نفر تحلیل شد. ابزارهای پژوهش شامل پرسشنامه فرسودگی تحصیلی، پرسشنامه سبک‌های فرزندپروری بامریند و پرسشنامه استرس تحصیلی بود. پایایی ابزارها با استفاده از آلفای کرونباخ تأیید شد. داده‌ها با ضریب همبستگی پیرسون و مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۶ و AMOS نسخه ۲۶ تحلیل شدند.

یافته‌ها: نتایج همبستگی نشان داد سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه با فرسودگی تحصیلی رابطه منفی و معنادار داشت ($r = -.24, p < .05$)، سبک فرزندپروری مستبدانه با استرس تحصیلی رابطه مثبت و معنادار نشان داد ($r = .16, p < .05$) و استرس تحصیلی نیز با فرسودگی تحصیلی رابطه مثبت و معناداری داشت ($r = .57, p < .01$). در مدل ساختاری نهایی، سبک مستبدانه با استرس تحصیلی رابطه مثبت ($\beta = .26, p = .003$) و سبک قاطع و منطقی با استرس تحصیلی رابطه منفی و معنادار داشت ($\beta = -.17, p < .05$). استرس تحصیلی نیز فرسودگی تحصیلی را به‌طور مثبت پیش‌بینی کرد ($\beta = .56, p = .001$) و ۳۱ درصد از واریانس آن را تبیین نمود. تحلیل بوت‌استرپ نقش میانجی کامل استرس تحصیلی را در رابطه سبک‌های مستبدانه و قاطع و منطقی با فرسودگی تحصیلی تأیید کرد. شاخص‌های برازش نیز مطلوب بودند ($\chi^2/df = 1.65, GFI = .99, CFI = .99, IFI = .99, RMSEA = .057$).

نتیجه‌گیری: استرس تحصیلی سازوکار میانجی مهمی است که از طریق آن سبک‌های فرزندپروری مستبدانه و قاطع و منطقی با فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان ممتاز مرتبط می‌شوند؛ بنابراین، تقویت راهبردهای فرزندپروری قاطع و منطقی و کاهش شیوه‌های مستبدانه می‌تواند از طریق کاهش استرس تحصیلی در کنترل فرسودگی تحصیلی این دانش‌آموزان مؤثر باشد. **کلیدواژگان:** سبک‌های فرزندپروری، فرسودگی تحصیلی، استرس تحصیلی، دانش‌آموزان ممتاز، مدل‌سازی معادلات ساختاری.

نحوه استناددهی: رمضان جلعوی، فادیه عبود، آتش پور، سیدحمید، خلیفه الهاشمی، رشید ناصر، و گل پرور، محسن. (۱۴۰۶). رابطه سبک‌های فرزندپروری با فرسودگی تحصیلی با توجه به نقش میانجی استرس تحصیلی در دانش‌آموزان ممتاز متوسطه دوم در کشور عراق. *روانشناسی تجربی و شناختی*. ۳۴(۳)، ۲۱-۱.

تاریخ دریافت: ۱۹ اردیبهشت ۱۴۰۵

تاریخ بازنگری: ۱۱ شهریور ۱۴۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۸ شهریور ۱۴۰۵

تاریخ انتشار اولیه: ۱۹ شهریور ۱۴۰۵

تاریخ انتشار نهایی: ۱ شهریور ۱۴۰۶

مجوز و حق نشر: © ۱۴۰۶ تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است. انتشار این مقاله به‌صورت دسترسی آزاد مطابق با گواهی (CC BY-NC 4.0) صورت گرفته است.

Extended Abstract

Introduction

Academic achievement during adolescence is shaped not only by students' cognitive abilities and educational opportunities but also by the psychological and family conditions within which learning occurs. This issue is particularly important among gifted high school students, who are often exposed to elevated expectations from parents, teachers, and themselves and may experience greater pressure to maintain consistently high levels of academic performance. Although giftedness is commonly associated with high academic potential, evidence indicates that gifted students may also experience underachievement, stress, emotional difficulties, and maladaptive responses when interpersonal and educational demands exceed their available psychological resources. The quality of parent-child and teacher-student relationships has therefore been identified as an important factor in explaining both academic success and underachievement among gifted students (Baudry et al., 2026). More broadly, sustained academic pressure during secondary education has been associated with impaired psychological well-being and adverse educational outcomes (Pascoe et al., 2020).

One important consequence of prolonged academic pressure is academic burnout. Academic burnout refers to a persistent state characterized by emotional and cognitive exhaustion associated with academic demands, negative or detached attitudes toward schoolwork, and a reduced sense of academic efficacy. It develops when students repeatedly invest substantial psychological and behavioral resources in educational demands without sufficient recovery or perceived success. The construct has been examined psychometrically in educational populations and has emerged as a meaningful indicator of maladaptive academic functioning (Rostami et al., 2011). Recent evidence further suggests that students may exhibit heterogeneous patterns of academic burnout and that these patterns are associated with different psychological and contextual correlates (Li et al.,

2026). Among gifted students, the risk of academic burnout may be especially relevant because high standards, perfectionistic tendencies, fear of failure, and constant competition may intensify the burden associated with academic performance (Rezapour Mirsaleh et al., 2018).

Family processes represent one of the major contextual determinants of students' academic adjustment. Parenting styles reflect relatively stable patterns of parental expectations, behavioral control, responsiveness, emotional support, and communication. The commonly examined parenting styles include authoritative, authoritarian, and permissive parenting. Authoritative parenting combines clear expectations and behavioral boundaries with warmth, communication, and responsiveness, whereas authoritarian parenting emphasizes obedience, control, and rigid expectations with comparatively limited responsiveness. Permissive parenting is generally characterized by warmth accompanied by relatively low control and limited enforcement of behavioral expectations. The factorial structure and psychometric adequacy of measures assessing these parenting styles have been supported in different cultural contexts (Minaei & Nikzad, 2017; Oliveira et al., 2018). Parenting styles have also been associated with broader developmental outcomes, including child attachment and moral development (Esmaeili et al., 2021), socio-emotional competence (Vasiou et al., 2023), self-regulated learning (Žerak et al., 2023), and coping strategies among high school students (Wei & Ping, 2026).

Within the academic context, parenting styles may affect how adolescents perceive educational expectations and respond to academic difficulties. Positive parenting practices may strengthen emotional resilience and school engagement and thereby protect students against maladaptive academic behaviors such as procrastination (Wei et al., 2025). Parenting styles have also been associated with adolescents' test anxiety through psychological mechanisms such as academic grit (Zhang et al., 2026). In relation to burnout, previous research has reported significant associations

between parenting styles and academic burnout among secondary-school students (Moloudi, 2023). More recent evidence has further indicated that the relationship between parenting styles and academic burnout may operate through intervening psychological mechanisms, particularly stress and resilience (Teng et al., 2025). These findings support the assumption that parenting may influence academic burnout indirectly rather than solely through direct behavioral effects.

Academic stress may constitute one of the most important mechanisms linking parenting styles to academic burnout. Academic stress emerges when students perceive educational demands, responsibilities, interpersonal expectations, or performance requirements as exceeding their available coping resources. It may originate from classroom tasks, examinations, workload, competition, interactions within the educational environment, parental expectations, and the challenge of simultaneously managing school and other responsibilities. The psychometric structure of academic stress measures has been supported in previous research (Shokri et al., 2010), and considerable levels of academic stress have been documented across educational populations (Al-Shahrani et al., 2023; Keliat et al., 2023). Parenting styles and perceived parenting practices may influence the degree to which academic demands are experienced as manageable challenges or threatening pressures (Khalatbari & Ashouri, 2012). Parental expectations are also relevant to stress-related academic outcomes, particularly when adolescents perceive a discrepancy between expected and attainable performance (Fan & Hui, 2025; Zheng et al., 2023).

A substantial body of evidence supports a positive association between academic stress and academic burnout. Academic stress has been identified as an important predictor of burnout in adolescents (Gao, 2023), while parental academic involvement may alter the relationship between academic stress, burnout, and academic engagement (Hye-Won & Yoon-Ok, 2016). Stress has also

been shown to function as a mediating mechanism between other psychological resources and academic burnout (Aghaeinejad et al., 2022), consistent with broader evidence regarding the mediating role of perceived stress in psychological adjustment (Hassanzadeh Namin et al., 2019). In gifted students, whose academic environments may be characterized by intense competition and elevated achievement expectations, the stress-mediated pathway between parenting and burnout may be particularly salient. In addition, previous findings concerning parent-child relationships and academic burnout among students in gifted and exemplary schools support the relevance of family dynamics to this population (Hanafi et al., 2014). Accordingly, examining these associations simultaneously through structural equation modeling provides an appropriate framework for evaluating direct and indirect pathways among the variables (Wang & Wang, 2012). Therefore, the present study aimed to investigate the relationship between parenting styles and academic burnout with regard to the mediating role of academic stress among gifted high school students in Iraq.

Methods and Materials

This study employed a descriptive-correlational design using structural equation modeling. The statistical population consisted of 400 gifted high school students in Iraq during the winter of 2026. Based on the required sample size and allowing for potentially unusable questionnaires, 216 students were recruited through convenience sampling. After data collection, 16 questionnaires were excluded because of incomplete or invalid responses, leaving a final sample of 200 students. Eligibility criteria included willingness to participate, enrollment at the high school level, and classification as a gifted student according to the educational regulations applied in Iraq.

Data were collected using three self-report instruments. Academic burnout was assessed with a 15-item Academic Burnout Questionnaire covering emotional exhaustion, cynicism, and academic efficacy. Parenting styles were measured using the 30-item Baumrind Parenting Styles

Questionnaire, which assesses authoritative, authoritarian, and permissive parenting styles. Academic stress was assessed using a 27-item questionnaire covering difficulty with academic performance inside the classroom, difficulty with academic activities outside the classroom, difficulty in educational interactions, and difficulty managing school, family, and other responsibilities. The instruments were translated into Arabic and their content validity was reviewed by five university faculty members. Cronbach's alpha coefficients in the present study were .85 for academic burnout and .95 for academic stress. For the parenting dimensions, Cronbach's alpha coefficients were .78 for authoritative parenting, .75 for authoritarian parenting, and .72 for permissive parenting.

Data analysis included Pearson correlation coefficients and structural equation modeling. Statistical assumptions, including normality and linearity, were examined before model estimation. SPSS version 26 was used for preliminary and correlational analyses, whereas AMOS version 26 was used to estimate the structural model, evaluate indirect effects, and assess overall model fit. Bootstrap analysis was applied to determine the significance and type of mediation.

Findings

Pearson correlation analysis showed that permissive parenting was negatively and significantly associated with academic burnout ($r = -.24, p < .05$). Authoritarian parenting had a positive and significant correlation with academic stress ($r = .16, p < .05$), whereas academic stress showed a relatively strong positive association with academic burnout ($r = .57, p < .01$). No statistically significant correlations were observed between authoritative parenting and academic burnout or between permissive parenting and academic stress.

In the initial structural analysis, permissive parenting did not have a statistically significant relationship with academic stress and was therefore excluded from the final model. In the final structural model, authoritarian parenting significantly predicted higher academic stress ($\beta = .26, p = .003$), whereas authoritative parenting significantly

predicted lower academic stress ($\beta = -.17, p \leq .05$). Together, authoritarian and authoritative parenting explained 4.2% of the variance in academic stress.

Academic stress, in turn, had a significant positive effect on academic burnout ($\beta = .56, p = .001$) and explained 31% of its variance. The standardized indirect effect of authoritarian parenting on academic burnout through academic stress was significant ($\beta = -.14, p < .01$), and the indirect effect of authoritative parenting on academic burnout through academic stress was also statistically significant ($\beta = .09, p < .05$), as reported in the study model. Bootstrap analysis demonstrated that academic stress acted as a full mediator in the relationships of authoritarian and authoritative parenting styles with academic burnout.

The final structural model demonstrated satisfactory goodness-of-fit. The chi-square test was non-significant ($\chi^2 = 4.95, p = .18$), and the ratio of chi-square to degrees of freedom was 1.65. Other fit indices were also within acceptable ranges, including GFI = .99, CFI = .99, IFI = .99, and RMSEA = .057. Collectively, these indices indicated that the proposed mediation model adequately represented the observed data.

Discussion and Conclusion

The findings indicate that academic stress plays a central explanatory role in the relationship between parenting styles and academic burnout among gifted high school students. Authoritarian parenting was associated with greater academic stress, suggesting that rigid control, strong emphasis on obedience, and demanding parental expectations may increase the psychological pressure experienced by gifted students. These students may interpret academic performance not only as a personal educational responsibility but also as an obligation to satisfy parental standards. Under such circumstances, examinations, grades, competition, and temporary academic difficulties may become more threatening and stressful.

In contrast, authoritative parenting was associated with lower academic stress. This pattern can be explained by the combination of structure and emotional support

characteristic of authoritative parenting. When parents establish clear expectations while simultaneously acknowledging adolescents' abilities, concerns, and autonomy, students may develop a greater sense of control over academic challenges. Supportive communication may also allow students to discuss failure, workload, or anxiety without fearing harsh parental reactions. Consequently, comparable academic demands may be experienced as manageable rather than overwhelming.

The positive effect of academic stress on academic burnout was one of the strongest relationships in the model. The finding suggests that repeated or prolonged exposure to academic pressure can gradually deplete students' emotional and motivational resources. When students consistently perceive that educational demands exceed their capacity to cope, they may experience exhaustion, reduced enthusiasm toward school activities, and diminished academic efficacy. The relatively substantial proportion of variance in burnout explained by academic stress further emphasizes the importance of stress management in preventing burnout among gifted students.

Most importantly, academic stress fully mediated the relationships of authoritarian and authoritative parenting with academic burnout. This finding suggests that parenting styles may affect burnout primarily by changing how students perceive and experience academic pressure. Authoritarian parenting may contribute to burnout because it increases academic stress, whereas authoritative parenting may serve a protective function by reducing such stress. Thus, the psychological meaning attached to parental expectations appears to be more important than expectations

alone. Expectations communicated through control and inflexibility may intensify stress, whereas expectations accompanied by emotional support, dialogue, and respect for students' capacities may reduce it.

Permissive parenting did not remain in the final structural model because it was unrelated to academic stress. This result suggests that the potential relationship between permissive parenting and academic burnout may operate through mechanisms other than stress. For example, limited parental monitoring may be more closely related to motivation, self-regulation, academic engagement, or study habits. Further investigation is required to determine whether permissive parenting has distinct indirect pathways to academic burnout among gifted students.

Overall, the findings support a model in which family interaction patterns influence academic adjustment through students' psychological responses to educational demands. Academic stress appears to be a particularly important mechanism linking parenting practices with burnout. The results therefore suggest that reducing authoritarian parenting practices, strengthening authoritative and supportive parenting, and helping gifted students develop effective strategies for managing academic stress may contribute to the prevention of academic burnout. Because gifted students are frequently expected to sustain high achievement over prolonged periods, educational programs should address not only performance enhancement but also family communication, realistic expectations, psychological well-being, and sustainable engagement with academic demands.

مقدمه

روانشناختی و انگیزشی خود را به تدریج از دست می‌دهد. در ایران نیز ساختار و ویژگی‌های روان‌سنجی مقیاس فرسودگی تحصیلی مورد بررسی و تأیید قرار گرفته و این سازه به‌عنوان شاخصی معتبر برای ارزیابی مشکلات مرتبط با فعالیت‌های تحصیلی شناخته شده است (Rostami et al., 2011). مطالعات جدید نیز نشان می‌دهند که فرسودگی تحصیلی پدیده‌ای یکنواخت نیست و دانش‌آموزان و دانشجویان می‌توانند الگوهای متفاوتی از شدت خستگی، فاصله‌گیری از تحصیل و کاهش کارآمدی را تجربه کنند؛ بنابراین شناسایی عوامل خانوادگی و فردی مرتبط با این پدیده برای مداخلات پیشگیرانه اهمیت زیادی دارد (Li et al., 2026).

فرسودگی تحصیلی در دانش‌آموزان ممتاز می‌تواند از حساسیت بیشتری برخوردار باشد، زیرا این گروه اغلب با استانداردهای عملکردی بالا، کمال‌گرایی، نگرانی از شکست و ترس از کاهش جایگاه تحصیلی مواجه‌اند. شواهد پیشین در میان دانش‌آموزان مدارس تیزهوشان و نمونه دولتی نشان داده‌اند که کمال‌گرایی و ترس از موفقیت می‌تواند با فرسودگی تحصیلی ارتباط داشته باشند (Rezapour Mirsaleh et al., 2018). افزون بر این، کیفیت رابطه والد-فرزند و مهارت‌های ارتباطی نیز با فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان مدارس ممتاز مرتبط گزارش شده است (Hanafi et al., 2014). این یافته‌ها نشان می‌دهند که فرسودگی تحصیلی را نمی‌توان صرفاً پیامد حجم تکالیف یا دشواری برنامه درسی دانست، بلکه عوامل تعاملی و خانوادگی نیز می‌توانند در شکل‌گیری یا تشدید آن نقش داشته باشند. از این منظر، محیط خانواده یکی از نخستین و ماندگارترین نظام‌های تأثیرگذار بر نگرش نوجوان نسبت به موفقیت، شکست، تلاش، رقابت و مدیریت فشارهای تحصیلی است.

یکی از مهم‌ترین سازه‌های خانوادگی مرتبط با تحول تحصیلی و هیجانی نوجوانان، سبک‌های فرزندپروری است. سبک فرزندپروری به الگوی نسبتاً

تحصیل در دوره نوجوانی یکی از مهم‌ترین بسترهای تحول شناختی، هیجانی، اجتماعی و هویتی است و موفقیت یا ناکامی در این حوزه می‌تواند پیامدهایی فراتر از عملکرد مدرسه‌ای برای مسیر آینده فرد داشته باشد. با این حال، افزایش انتظارات آموزشی، رقابت تحصیلی، فشار برای کسب نمرات بالا، نگرانی درباره آینده و ضرورت سازگاری هم‌زمان با تحولات دوره نوجوانی می‌تواند مدرسه را از محیطی صرفاً یادگیری‌محور به بستری برای تجربه فشار روان‌شناختی پایدار تبدیل کند. شواهد نشان داده‌اند که استرس تحصیلی در دانش‌آموزان دوره متوسطه و دانشجویان با کاهش بهزیستی، مشکلات روان‌شناختی و افت عملکرد تحصیلی همراه است و در صورت تداوم می‌تواند زمینه را برای شکل‌گیری پیامدهای مزمن‌تری مانند فرسودگی تحصیلی فراهم سازد (Al-Shahrani et al., 2023; Keliat et al., 2023; Pascoe et al., 2020). این مسئله در مورد دانش‌آموزان ممتاز و تیزهوش اهمیت بیشتری پیدا می‌کند؛ زیرا توانایی شناختی بالا همواره به معنای سازگاری روانی و تحصیلی مطلوب نیست و انتظارات والدین، معلمان و خود دانش‌آموز ممکن است فشار مضاعفی برای حفظ عملکرد برتر ایجاد کند. پژوهش‌های جدید نیز نشان داده‌اند که کیفیت روابط والد-فرزند و معلم-دانش‌آموز می‌تواند در پیشرفت یا کم‌پیشرفتی دانش‌آموزان تیزهوش نقش تعیین‌کننده‌ای داشته باشد (Baudry et al., 2026).

یکی از پیامدهای مهم فشار مزمن در بافت تحصیلی، فرسودگی تحصیلی است. فرسودگی تحصیلی حالتی چندبعدی از خستگی هیجانی و شناختی، نگرش منفی یا بدبینانه نسبت به فعالیت‌های تحصیلی و کاهش احساس کارآمدی در انجام وظایف آموزشی است. این سازه از الگوی عمومی فرسودگی اقتباس شده و در محیط آموزشی نشان می‌دهد که دانش‌آموز یا دانشجو در نتیجه مواجهه طولانی‌مدت با تقاضاهای تحصیلی، منابع

راهنماهای مقابله‌ای دانش‌آموزان دبیرستانی اثرگذارند و می‌توانند نحوه پاسخ نوجوان به موقعیت‌های پراسترس را شکل دهند (Wei & Ping, 2026).

از سوی دیگر، پیامدهای سبک‌های فرزندپروری تنها به سازگاری کلی محدود نیست و پژوهش‌های جدید پیوند مستقیم آن را با فرایندهای خاص تحصیلی نشان داده‌اند. برای مثال، سبک فرزندپروری مثبت می‌تواند از طریق تقویت تاب‌آوری هیجانی و درگیری هیجانی با مدرسه، احتمال اقبال‌کاری تحصیلی را کاهش دهد (Wei et al., 2025). همچنین سبک‌های فرزندپروری از طریق سازوکارهای روان‌شناختی می‌توانند بر اضطراب امتحان نوجوانان اثر بگذارند و پشتکار تحصیلی یکی از مسیرهای واسطه‌ای این ارتباط است (Zhang et al., 2026). این یافته‌ها از این فرض حمایت می‌کنند که اثر والدگری بر پیامدهای تحصیلی غالباً مستقیم و ساده نیست، بلکه از طریق متغیرهای روان‌شناختی واسطه‌ای مانند تاب‌آوری، درگیری تحصیلی، پشتکار یا استرس انتقال می‌یابد. بنابراین، در بررسی ارتباط سبک فرزندپروری با فرسودگی تحصیلی، توجه به سازوکارهایی که فشار یا حمایت خانوادگی را به تجربه روان‌شناختی دانش‌آموز تبدیل می‌کنند ضروری است. پژوهش‌های پیشین نیز ارتباط میان سبک فرزندپروری و فرسودگی تحصیلی را مستند کرده‌اند. در یک مطالعه داخلی، تفاوت در سبک‌های فرزندپروری با سطوح متفاوت فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان متوسطه دوم همراه بود (Moloudi, 2023). در پژوهشی جدیدتر بر دانشجویان پزشکی نیز نشان داده شد که سبک‌های فرزندپروری با فرسودگی تحصیلی مرتبطاند و بخشی از این رابطه از طریق متغیرهایی مانند استرس و تاب‌آوری توضیح داده می‌شود (Teng et al., 2025). این یافته‌ها به‌طور خاص بر اهمیت مدل‌های چندمتغیری تأکید می‌کنند؛ زیرا ممکن است یک سبک فرزندپروری در سطح همبستگی ساده با فرسودگی رابطه داشته باشد، اما در مدل ساختاری، بخش اصلی اثر آن از طریق افزایش یا کاهش تجربه استرس منتقل شود. بر

پایدار نگرش‌ها، رفتارها، انتظارات و شیوه‌های تعامل والدین با فرزندان اشاره دارد و معمولاً در قالب سه الگوی اصلی قاطع و منطقی، مستبدانه و سهل‌گیرانه بررسی می‌شود. سبک قاطع و منطقی با ترکیبی از حمایت، صمیمیت، تعیین حدود روشن، نظارت متناسب و احترام به استقلال فرزند مشخص می‌شود؛ سبک مستبدانه بر کنترل شدید، اطاعت، محدودیت و تبعیت از خواسته‌های والدین تأکید دارد؛ و سبک سهل‌گیرانه با کنترل محدود، آزادی زیاد و سطح پایین تقاضا یا نظارت همراه است. مطالعات روان‌سنجی مختلف نیز ساختار این ابعاد را در فرهنگ‌های متفاوت تأیید کرده‌اند (Minaii & Nikzad, 2017; Oliveira et al., 2018). در مطالعات داخلی نیز نشان داده شده است که سبک‌های فرزندپروری نه تنها بر رفتار آشکار کودکان و نوجوانان، بلکه بر فرایندهای عمیق‌تر رشدی مانند دلبستگی و رشد اخلاقی تأثیر می‌گذارند (Esmaeili et al., 2021).

اهمیت سبک‌های فرزندپروری در حوزه تحصیل از آن روست که خانواده یکی از منابع اصلی شکل‌گیری انتظارات پیشرفت، باورهای خودکارآمدی، راهبردهای مقابله، خودتنظیمی و واکنش دانش‌آموز به شکست یا فشار است. والدینی که چارچوبی حمایتگر اما منظم ایجاد می‌کنند، می‌توانند به فرزند کمک کنند تقاضاهای تحصیلی را به‌عنوان چالش‌های قابل مدیریت تلقی کند؛ در مقابل، کنترل افراطی، انتقاد شدید و تأکید بی‌انعطاف بر نتیجه ممکن است فرایند تحصیل را به یک منبع تهدید دائمی تبدیل کند. شواهد نشان داده‌اند که الگوهای فرزندپروری با ویژگی‌های خودتنظیمی و یادگیری دانش‌آموزان ارتباط دارند و اثر آنها در تعامل با سبک‌های آموزشی می‌تواند بر سازگاری تحصیلی دانش‌آموز تأثیر بگذارد (Žerak et al., 2023). همچنین بررسی مهارت‌های اجتماعی-هیجانی کودکان نشان داده است که تفاوت در الگوهای فرزندپروری با تفاوت در ظرفیت‌های هیجانی و اجتماعی فرزندان همراه است (Vasiou et al., 2023). به همین ترتیب، سبک‌های فرزندپروری بر

همین اساس، استرس تحصیلی می‌تواند یکی از متغیرهای کلیدی برای فهم نحوه تبدیل الگوهای تعاملی خانواده به پیامدهای فرساینده تحصیلی باشد. استرس تحصیلی به تجربه فشار ناشی از ادراک ناهماهنگی میان تقاضاهای تحصیلی و منابع فرد برای پاسخگویی به آن تقاضاها اشاره دارد. تکالیف زیاد، امتحانات، رقابت، محدودیت زمانی، تعامل با معلمان و همکلاسی‌ها، انتظارات خانواده و نگرانی درباره آینده از جمله منابع احتمالی آن هستند. ویژگی‌های روان‌سنجی ابزار سنجش استرس تحصیلی در مطالعات مختلف بررسی شده و نشان داده شده است که این سازه ابعاد مرتبط با فعالیت‌های کلاسی، فعالیت‌های خارج از کلاس، تعاملات آموزشی و مدیریت هم‌زمان مسئولیت‌ها را دربرمی‌گیرد (Shokri et al., 2010). پژوهش‌های مختلف نیز شیوع و اهمیت استرس تحصیلی را در گروه‌های آموزشی متفاوت نشان داده‌اند (Al-Shahrani et al., 2023; Keliat et al., 2023). بنابراین، استرس تحصیلی را می‌توان حلقه‌ای واسطه میان شرایط محیطی و پیامدهای روان‌شناختی دانست؛ به این معنا که یک تقاضای بیرونی تنها زمانی به فرسودگی منجر می‌شود که دانش‌آموز آن را بیش از ظرفیت مقابله‌ای خود تجربه کند.

ارتباط میان استرس و سلامت روان نیز در ادبیات داخلی مورد تأکید قرار گرفته است. برای مثال، در مدل‌های مرتبط با بهزیستی روان‌شناختی، استرس ادراک‌شده می‌تواند به‌عنوان سازوکاری واسطه‌ای میان ویژگی‌های فردی و پیامدهای روان‌شناختی عمل کند (Hassanzadeh Namin et al., 2019). از منظر خانوادگی نیز بین شیوه‌های فرزندپروری ادراک‌شده و استرس ادراک‌شده در دانش‌آموزان رابطه گزارش شده است (Khalatbari & Ashouri, 2012). این شواهد نشان می‌دهد که تجربه استرس نه صرفاً تابع ویژگی‌های محیط مدرسه، بلکه متأثر از نحوه ادراک و تفسیر دانش‌آموز از انتظارات خانواده و کیفیت روابط والد-فرزند است. در یک خانواده مستبدانه،

تأکید افراطی بر اطاعت و عملکرد ممکن است انتظارات تحصیلی را به منبع تهدید تبدیل کند، در حالی که در سبک قاطع و منطقی، حمایت، گفت‌وگو و وجود مرزهای روشن می‌تواند به دانش‌آموز کمک کند فشارهای مشابه را قابل کنترل‌تر ارزیابی کند.

از سوی دیگر، شواهد تجربی رابطه استرس تحصیلی با فرسودگی تحصیلی را به‌طور مستقیم تأیید می‌کنند. مطالعه Gao نشان داد که استرس تحصیلی یکی از پیش‌بین‌های مهم فرسودگی تحصیلی نوجوانان است و این رابطه می‌تواند تحت تأثیر سایر منابع روان‌شناختی قرار گیرد (Gao, 2023). همچنین در مطالعه Hye-Won و Yoon-Ok، استرس تحصیلی با افزایش فرسودگی و تغییر در درگیری تحصیلی نوجوانان همراه بود و رفتارهای مشارکت تحصیلی والدین نیز در این رابطه اهمیت داشت (Hye-Won & Yoon-Ok, 2016). این یافته‌ها نشان می‌دهند که استرس در صورت تداوم می‌تواند منابع انگیزشی و هیجانی دانش‌آموز را تحلیل برده و به کاهش علاقه، احساس ناکارآمدی و فاصله‌گیری از تحصیل منجر شود. در نتیجه، اگر سبک‌های فرزندپروری بتوانند میزان استرس تحصیلی را تغییر دهند، انتظار می‌رود بخشی از رابطه آنها با فرسودگی از همین مسیر توضیح داده شود.

ارتباط انتظارات والدین با استرس تحصیلی نیز شواهد مهمی برای این استدلال فراهم می‌کند. پژوهش Zheng و همکاران نشان داد که استرس تحصیلی با اضطراب امتحان مرتبط است و انتظارات والدین می‌تواند در سازوکارهای این رابطه نقش داشته باشند (Zheng et al., 2023). به‌طور مشابه، Fan و Hui نشان دادند که فاصله میان انتظارات آموزشی والدین و نوجوانان با فرسودگی تحصیلی مرتبط است و این رابطه از طریق فرایندهای واسطه‌ای و تعدیل‌کننده پیچیده‌ای شکل می‌گیرد (Fan & Hui, 2025). این مطالعات بیانگر آن‌اند که ماهیت انتظارات والدین، نحوه بیان آنها و میزان تطابقشان با توانایی‌ها و خواسته‌های نوجوان می‌تواند سطح فشار تجربه‌شده

را تغییر دهد. در دانش‌آموزان ممتاز، که معمولاً انتظارات پیشرفت از سوی خانواده بالاتر است، این سازوکار می‌تواند اهمیت بیشتری داشته باشد. شواهد مستقیم‌تر نیز نقش میانجی استرس در فرایند شکل‌گیری فرسودگی تحصیلی را تأیید کرده‌اند. آقای نژاد و همکاران نشان دادند که استرس در رابطه میان مهارت حل مسئله و فرسودگی تحصیلی نقش واسطه‌ای دارد (Aghaeinejad et al., 2022). این یافته نشان می‌دهد که حتی ویژگی‌های فردی محافظتی یا آسیب‌پذیر نیز ممکن است تا حدی از طریق تغییر تجربه استرس بر فرسودگی اثر بگذارند. بر همین مبنا، منطقی است که سبک‌های فرزندپروری نیز از طریق تنظیم سطح فشار تحصیلی ادراک‌شده، پیامدهای متفاوتی برای فرسودگی داشته باشند. پژوهش Teng و همکاران نیز در مدلی مرتبط با سبک‌های فرزندپروری و فرسودگی تحصیلی، اهمیت هم‌زمان استرس و تاب‌آوری را نشان داد و بر نقش مسیرهای غیرمستقیم در توضیح پیامدهای تحصیلی تأکید کرد (Teng et al., 2025). از این منظر، استرس تحصیلی صرفاً یک متغیر همراه نیست، بلکه می‌تواند سازوکار تبیینی مرکزی در رابطه میان محیط خانواده و فرسودگی باشد.

برای بررسی چنین روابط چندمتغیری، مدل‌سازی معادلات ساختاری چارچوب تحلیلی مناسبی فراهم می‌کند، زیرا امکان بررسی هم‌زمان روابط مستقیم و غیرمستقیم میان متغیرها، برآورد نقش میانجی و ارزیابی برازش مدل نظری با داده‌های مشاهده‌شده را فراهم می‌سازد (Wang & Wang, 2012). کاربرد این رویکرد در مطالعه سبک‌های فرزندپروری، استرس و فرسودگی تحصیلی از آن جهت اهمیت دارد که روابط مورد انتظار ماهیتی زنجیره‌ای دارند و محدود شدن به همبستگی‌های دو متغیری نمی‌تواند سازوکارهای احتمالی انتقال اثر را به‌طور کامل روشن کند. بر این اساس، می‌توان فرض کرد که سبک‌های مستبدانه یا قاطع و منطقی ابتدا بر سطح استرس تحصیلی

دانش‌آموز اثر می‌گذارند و سپس این تغییر در استرس، سطح فرسودگی تحصیلی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. با وجود گسترش پژوهش‌های مربوط به استرس تحصیلی، فرسودگی و سبک‌های فرزندپروری، چند خلأ همچنان قابل توجه است. نخست، بسیاری از مطالعات بر دانشجویان یا جمعیت‌های عمومی دانش‌آموزی متمرکز بوده‌اند و شواهد درباره دانش‌آموزان ممتاز محدودتر است. دوم، اگرچه رابطه سبک‌های فرزندپروری با متغیرهای تحصیلی مختلف و نیز رابطه استرس با فرسودگی به‌طور جداگانه بررسی شده، مطالعات کمتری این سه سازه را در یک مدل منسجم و با تمرکز بر نقش میانجی استرس تحصیلی بررسی کرده‌اند. سوم، شواهد مربوط به بافت آموزشی عراق، به‌ویژه در میان دانش‌آموزان ممتاز متوسطه دوم، محدود است. این خلأ اهمیت فرهنگی نیز دارد، زیرا معنای اطاعت، کنترل والدینی، استقلال نوجوان، موفقیت تحصیلی و انتظارات خانواده ممکن است در بافت‌های اجتماعی و آموزشی متفاوت به شکل‌های گوناگونی تجربه شود. از این رو، تعمیم مستقیم یافته‌های حاصل از سایر کشورها بدون بررسی تجربی در بافت عراق می‌تواند با محدودیت همراه باشد.

در مجموع، ادبیات موجود نشان می‌دهد که فرسودگی تحصیلی پیامدی چندعاملی است که در اثر تعامل میان تقاضاهای محیطی، منابع فردی و کیفیت روابط خانوادگی شکل می‌گیرد؛ سبک‌های فرزندپروری می‌توانند نوع مواجهه نوجوان با فشارهای تحصیلی را جهت دهند، و استرس تحصیلی می‌تواند سازوکار نزدیکی باشد که از طریق آن این اثرات خانوادگی به خستگی، نگرش منفی نسبت به تحصیل و کاهش احساس کارآمدی منتقل شوند. شواهد مربوط به تأثیر سبک‌های والدگری بر سازگاری، اضطراب، خودتنظیمی و پیامدهای تحصیلی (Vasiou et al., 2023; Wei et al., 2025; Žerak et al., 2026; Zhang et al., 2023)، همراه با یافته‌های مربوط به نقش استرس

در فرسودگی و سایر پیامدهای آموزشی (Fan & Hui, 2025; Gao, 2023; Pascoe et al., 2020)، ضرورت بررسی یک مدل تلفیقی را تقویت

می‌کنند. چنین مدلی می‌تواند علاوه بر توسعه دانش نظری، مبنایی برای طراحی مداخلات خانواده‌محور و مدرسه‌محور به منظور کاهش فشار تحصیلی و پیشگیری از فرسودگی در دانش‌آموزان ممتاز فراهم آورد. هدف پژوهش حاضر تعیین رابطه سبک‌های فرزندپروری با فرسودگی تحصیلی با توجه به نقش میانجی استرس تحصیلی در دانش‌آموزان ممتاز متوسطه دوم در کشور عراق بود.

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع همبستگی از نوع مدل‌سازی معادلات ساختاری است. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانش‌آموزان ممتاز متوسطه دوم در در کشور عراق به تعداد ۴۰۰ نفر در زمستان ۱۴۰۴ (زمستان ۲۰۲۶) تشکیل دادند. از جامعه آماری مورد اشاره، و بر اساس جدول کرجسی و مورگان^۱ (۱۹۷۰)، با توجه به احتمال مخدوش بودن تعدادی از پرسشنامه‌ها، ۲۱۶ نفر به صورت در دسترس انتخاب شدند. پس از بازگشت پرسشنامه‌ها، ۱۶ پرسشنامه مخدوش بودند لذا گروه نمونه پژوهش به ۲۰۰ نفر کاهش یافت. معیارهای ورود شامل رضایت برای شرکت در پژوهش و تحصیل در مقطع متوسطه دوم و ممتاز بودن بر اساس قوانین آموزش و پرورش در کشور عراق بودند. از ابزارهای زیر در مطالعه استفاده شد.

(۱) پرسشنامه فرسودگی تحصیلی (ABQ)^۲: نسخه تحصیلی پرسشنامه فرسودگی بر پایه مقیاس فرسودگی مسلش^۳ توسط رستمی و همکاران (۱۳۹۰) با ۱۵ سوال ارایه و آماده شده است. مقیاس پاسخ‌گویی این پرسشنامه

هفت درجه‌ای به صورت هرگز = ۰، خیلی کم = ۱، نسبتاً کم = ۲، گاهی = ۳، نسبتاً زیاد = ۴، بیشتر = ۵، همیشه = ۶ است، لذا دامنه نوسان امتیازات بین ۰ تا ۹۰ و افزایش امتیازات به معنای افزایش سطح فرسودگی تحصیلی است. این شیوه امتیازدهی در مورد سؤالات ۱۰ تا ۱۵ معکوس است. این پرسشنامه سه بعد خستگی هیجانی، شک و بدبینی و کارایی تحصیلی را پوشش می‌دهد و از جمع امتیازات سؤالات، یک نمره کلی برای فرسودگی تحصیلی به دست می‌آید. در پژوهش رستمی و همکاران (۱۳۹۰) روایی همگرا و واگرای پرسشنامه فرسودگی تحصیلی با پرسشنامه افسردگی دانشجویان و مقیاس علاقه به رشته قابل قبول به دست آمده است (برای نمونه بعد خستگی عاطفی دارای روایی واگرا با علاقه به رشته برابر با ۰/۲۱- و روایی همگرا با افسردگی برابر با ۰/۷۴؛ بعد شک و بدبینی روایی واگرا با علاقه به رشته برابر با ۰/۵۳- و روایی همگرا با افسردگی برابر با ۰/۵۰- و روایی همگرا با افسردگی برابر با ۰/۵۰- و روایی همگرا با افسردگی برابر با ۰/۳۲- و روایی همگرا با افسردگی برابر با ۰/۵۰). همچنین پایایی پرسشنامه برحسب آلفای کرونباخ بین ۰/۶۷ تا ۰/۸۹ گزارش شده است (رستمی و همکاران، ۱۳۹۰). برای استفاده در مطالعه حاضر، این پرسشنامه به زبان عربی ترجمه و روایی آن به تایید پنج تن از اساتید دانشگاه رسید و همچنین پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ در کشور عراق سنجیده شد. آلفای کرونباخ این پرسشنامه در مطالعه حاضر برابر با ۰/۸۵ به دست آمد.

(۲) پرسشنامه سبک‌های فرزندپروری (PSQ)^۴: برای سنجش سبک‌های فرزندپروری از پرسشنامه ۳۰ سوالی بامریند^۵ (۱۹۷۱) استفاده شد. این پرسشنامه سه سبک فرزندپروری والدین شامل سبک قاطع و منطقی، سبک استبدادی و سبک سهل‌گیرانه را پوشش می‌دهد. مقیاس پاسخ‌گویی این

4. Parenting Styles Questionnaire

5. Diana Baumrind's Parenting Styles Questionnaire

1. Krejcie & Morgan

2. Academic Burnout Questionnaire

3. Maslach

پرسشنامه پنج درجه‌ای کاملاً مخالفم* تا کاملاً موافقم=۴، دامنه نوسان امتیازات هر یک از سبک‌های فرزند پروری با توجه به ۱۰ سوال، صفر تا ۴۰ و افزایش امتیازات به معنای نیرومندتر شدن سبک فرزندپروری مورد اشاره است. این پرسشنامه به زبانهای مختلفی تاکنون بررسی و روایی و پایایی آن بررسی و مطلوب گزارش شده است. اولیویرا و همکاران^۱ (۲۰۱۸) برای نمونه این پرسشنامه را در جمعیت بزرگبری مورد بررسی قرار داده و علاوه بر روایی محتوایی (مبتنی بر شاخص روایی محتوایی یعنی CVI برابر با ۰/۹۷) و روایی سازه عاملی آن که از طریق تحلیل عامل تاییدی بررسی و تایید نموده‌اند، به عنوان شواهدی از روایی همگرایی این پرسشنامه، بین امتیازات حاصل از آن با امتیازات حاصل از پرسشنامه سبک‌های فرزندپروری برزیل همبستگی مثبت و معنادار گزارش نمودند. ضریب امگا به عنوان شاخص پایایی مبتنی بر همسانی درونی برای این پرسشنامه و ابعاد آن بین ۰/۶ تا ۰/۷۷ و پایایی بازآزمایی نیز بر پایه همبستگی درون طبقه‌ای بین ۰/۶ تا ۰/۷۵ ($p < ۰/۰۱$) گزارش شده است (اولیویرا و همکاران، ۲۰۱۸). در ایران این پرسشنامه نیز در مطالعات مختلف پایایی و روایی مطلوبی را نشان داده است. برای نمونه مینایی و نیک‌زاد (۱۳۹۶) این پرسشنامه در دو نمونه به مجموع ۵۷۶ نفر در ایران اعتبارسنجی نموده و نشان دادند که روایی سازه عاملی این پرسشنامه بر پایه تحلیل عامل اکتشافی و تاییدی مطلوب است. همچنین ضریب گاتمن به عنوان یکی از شاخص‌های پایایی به ترتیب برای سبک فرزندپروری سهل‌گیر برابر با ۰/۶۲، برای سبک فرزندپروری منطقی و مقتدرانه برابر با ۰/۷۵ و برای سبک فرزندپروری استبدادی برابر با ۰/۷۴ گزارش شده است (مینایی و نیک‌زاد، ۱۳۹۶). برای استفاده در مطالعه حاضر، این پرسشنامه به زبان عربی ترجمه و روایی آن به تایید پنج تن از اساتید دانشگاه رسید. آلفای کرونباخ این پرسشنامه به ترتیب برای فرزندپروری سبک منطقی و مقتدر، سبک

استبدادی و سبک سهل‌گیرانه به ترتیب در مطالعه حاضر برابر با ۰/۷۸، ۰/۷۵ و ۰/۷۲ به دست آمد.

(۳) پرسشنامه استرس تحصیلی (ASQ): برای سنجش استرس تحصیلی، از پرسشنامه زاژاکوا و همکاران (۲۰۰۵) که شامل ۲۷ گویه است و چهار حوزه دشواری عملکرد تحصیلی در کلاس، دشواری عملکرد تحصیلی در بیرون از کلاس، دشواری تعامل در محیط تحصیل و دشواری مدیریت امور کاری، خانواده و مدرسه را پوشش می‌دهد، استفاده شد. مقیاس پاسخگویی این پرسشنامه ۱۱ درجه‌ای از «کاملاً استرس‌زا می‌باشد=۵» تا «به هیچ وجه استرس‌زا نمی‌باشد=۰» است. بنابراین دامنه نوسان امتیازات این پرسشنامه در سطح کلی از ۰ تا ۲۷۰ در نوسان است و افزایش امتیازات به معنای افزایش سطح استرس تحصیلی است. شواهد روایی و پایایی این مقیاس در مطالعه زاژاکوا و همکاران (۲۰۰۵) مطلوب گزارش شده است. زاژاکوا و همکاران (۲۰۰۵) از طریق تحلیل عامل اکتشافی و تاییدی روایی سازه عاملی این پرسشنامه را بررسی و تایید نموده و به عنوان شواهدی از روایی واگرا بین امتیازات حاصل از این پرسشنامه و پرسشنامه خودکارآمدی تحصیلی و عملکرد تحصیلی رابطه منفی و معنادار گزارش نمودند. شکری و همکاران (۱۳۸۹) نمونه‌ای از این پرسشنامه را در ایران اعتبارسنجی نموده‌اند. تحلیل عاملی اکتشافی و تاییدی روایی سازه عاملی این پرسشنامه را مستند نموده و در عین حال به عنوان شواهدی از روایی واگرا بین امتیازات استرس تحصیلی با خودکارآمدی تحصیلی رابطه منفی و معنادار به دست آمده است. شکری و همکاران (۱۳۸۹) آلفای کرونباخ استرس تحصیلی کلی همراه با چهار خرده مقیاس دشواری عملکرد تحصیلی در کلاس، دشواری عملکرد تحصیلی در بیرون از کلاس، دشواری تعامل در محیط تحصیل و دشواری مدیریت امور کاری، خانواده و مدرسه به ترتیب برابر با ۰/۹۵، ۰/۸۵، ۰/۸۳، ۰/۸۲ و ۰/۷۴

2. Academic Burnout Questionnaire

1. Oliveira et al

گزارش شده است (شکری و همکاران، ۱۳۸۹). برای استفاده در مطالعه حاضر، این پرسشنامه به زبان عربی ترجمه و روایی آن به تایید پنج تن از اساتید دانشگاه رسید و همچنین پایایی آن با استفاده از آلفای کرونباخ در کشور عراق سنجیده شد. آلفای کرونباخ این پرسشنامه در مطالعه حاضر برابر با ۰/۹۵ به دست آمد. در مطالعه حاضر نمره کل استفاده شده است. پرسشنامه‌های پژوهش به صورت خودگزارش دهی پاسخ داده شدند. داده‌های به دست آمده با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون همراه با میانگین و انحراف معیار و در نهایت پس از بررسی پیش فرض‌های آماری نرمالیتی از طریق آزمون شاپیرو-ویلک و خطی بودن رابطه متغیرها از طریق نمودار پراکندگی همراه با دیگر پیش فرض‌های مدل‌سازی معادلات ساختاری، از طریق تحلیل مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار SPSS نسخه ۲۶ و نرم افزار AMOS نسخه ۲۶ تحلیل شد.

یافته‌ها

در جدول ۱، ویژگی‌های جمعیت شناختی (سال تحصیلی، سن، ترتیب تولد و جنسیت) گروه نمونه پژوهش ارائه شده است.

جدول ۱. ویژگی‌های جمعیت شناختی گروه نمونه پژوهش (n=۲۰۰)

متغیر	فراوانی	درصد	متغیر	فراوانی	درصد
سال تحصیلی			سن		
اول	۵۰	۲۵	۱۴ سال	۵۰	۲۵
دوم	۵۰	۲۵	۱۵ سال	۵۰	۲۵
سوم	۵۰	۲۵	۱۶ سال	۵۰	۲۵
چهارم	۵۰	۲۵	۱۷ سال	۵۰	۲۵
ترتیب تولد			جنسیت		
فرزند اول و دوم	۱۵۶	۷۸	دختر	۱۰۰	۵۰
فرزند سوم و بالاتر	۴۴	۲۲	پسر	۱۰۰	۵۰

در جدول ۲ میانگین و انحراف معیار و همبستگی بین متغیرهای پژوهش نشان داده شده است.

جدول ۲. میانگین، انحراف معیار و همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵
سبک‌های فرزند- سهل‌گیرانه	-				
پروری	۰/۵۵**	-			
قاطع و منطقی	۰/۶۹**	۰/۶۲**	-		
فرسودگی تحصیلی	۰/۲۴*	۰/۰۸	۰/۰۶	-	
استرس تحصیلی	۰/۱۱	۰/۱۶*	۰/۰۱	۰/۵۷**	-
میانگین	۴۰/۰۸	۴۱/۰۶	۴۰/۵۸	۶۰/۵۵	۱۱۱/۴۶
انحراف معیار	۲/۹۳	۵/۱۴	۵/۱۳	۱۴/۸۲	۴۵/۹۱

* $p < ۰/۰۵$ ** $p < ۰/۰۱$

چنان‌که در جدول ۲ مشاهده می‌شود، بین سبک‌های فرزندپروری، فقط سبک سهل‌گیرانه با فرسودگی تحصیلی رابطه منفی و معنادار و سبک استبدادی با استرس تحصیلی رابطه مثبت و معنادار دارد ($p < ۰/۰۱$) یا همچنین بین فرسودگی تحصیلی با استرس تحصیلی رابطه مثبت ($p < ۰/۰۵$).

دوره چهارم، شماره سوم

و معناداری به دست آمد ($p < 0/01$). در ادامه مدل ارتباطی سه سبک فرزندپروری با استرس و فرسودگی تحصیلی از طریق مدل‌سازی معادلات ساختاری مورد تحلیل قرار گرفت. نتایج این تحلیل نشان داد، که از بین سه سبک فرزندپروری، سبک سهل‌گیرانه با استرس تحصیلی در مدل دارای رابطه

معنادار نیست. به همین دلیل، در مدل نهایی، سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه از مدل حذف شده است. با توجه به توضیحات ارائه شده نتیجه بررسی این فرضیه در جدول ۳ ارائه شده است.

جدول ۳. مسیرهای مدل سبک‌های فرزند پروری با فرسودگی تحصیلی با توجه به نقش میانجی استرس تحصیلی

ردیف	مسیرهای مدل	B	SE	β	p	R ²
۱	سبک مستبدانه ← استرس تحصیلی	-۲/۳۳*	۰/۸۹	۰/۲۶*	۰/۰۰۳	۰/۰۴۲
۲	سبک قاطع و منطقی ← استرس تحصیلی	۱/۵۳*	۰/۷۹	-۰/۱۷*	۰/۰۵	
۳	استرس تحصیلی ← فرسودگی تحصیلی	۰/۱۸**	۰/۰۲	۰/۵۶**	۰/۰۰۱	۰/۳۱

** $p < 0/01$ * $p < 0/05$

چنان‌که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، سبک فرزندپروری مستبدانه ($\beta = 0/26, p < 0/05$) و سبک فرزندپروری قاطع و منطقی ($\beta \leq 0/05, p < 0/05$) با استرس تحصیلی دارای رابطه معنادار هستند و توانسته‌اند، $4/2$ درصد از واریانس این متغیر را تبیین کند. در ادامه استرس تحصیلی ($p < 0/01$) با فرسودگی تحصیلی دارای رابطه معنادار بوده و توانسته 31 درصد از واریانس این متغیر را تبیین نماید. در شکل ۲ الگوی ساختاری نهایی پژوهش برای سبک‌های فرزندپروری با فرسودگی تحصیلی با توجه به نقش واسطه (میانجی) استرس تحصیلی ارائه شده است. در جدول ۴، اثرات غیر-مستقیم مطرح در مدل نهایی برای سبک‌های فرزندپروری با فرسودگی تحصیلی (شکل ۲) ارائه شده است.

جدول ۴. اثرات غیرمستقیم مدل نهایی پژوهش در حالت استاندارد و غیراستاندارد برای سبک‌های فرزندپروری و فرسودگی تحصیلی

ردیف	اثرات غیرمستقیم	فرسودگی تحصیلی	
		غیراستاندارد	استاندارد
۱	اثر غیرمستقیم سبک فرزندپروری مستبدانه بر فرسودگی تحصیلی از طریق استرس تحصیلی	۰/۴۱**	۰/۱۴**
۲	اثر غیرمستقیم سبک فرزندپروری قاطع و منطقی بر فرسودگی تحصیلی از طریق استرس تحصیلی	۰/۲۷*	۰/۰۹*

چنان‌که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، ضرایب غیرمستقیم سبک فرزندپروری مستبدانه و قاطع و منطقی با فرسودگی تحصیلی ایفا می‌کند. شاخص‌های برازش مدل نهایی برای سبک فرزندپروری مستبدانه و قاطع و منطقی و فرسودگی تحصیلی در جدول ۵ ارائه شده است.

استرس تحصیلی معنادار است ($p < 0/01$ یا $p < 0/05$). نتایج تحلیل بوث استراپ نیز نشان داد که استرس تحصیلی نقش متغیر میانجی کامل را در رابطه

جدول ۵. شاخص‌های برازش مدل نهایی پژوهش برای مدل سبک فرزندپروری مستبدانه و قاطع و منطقی با فرسودگی تحصیلی از طریق متغیر میانجی

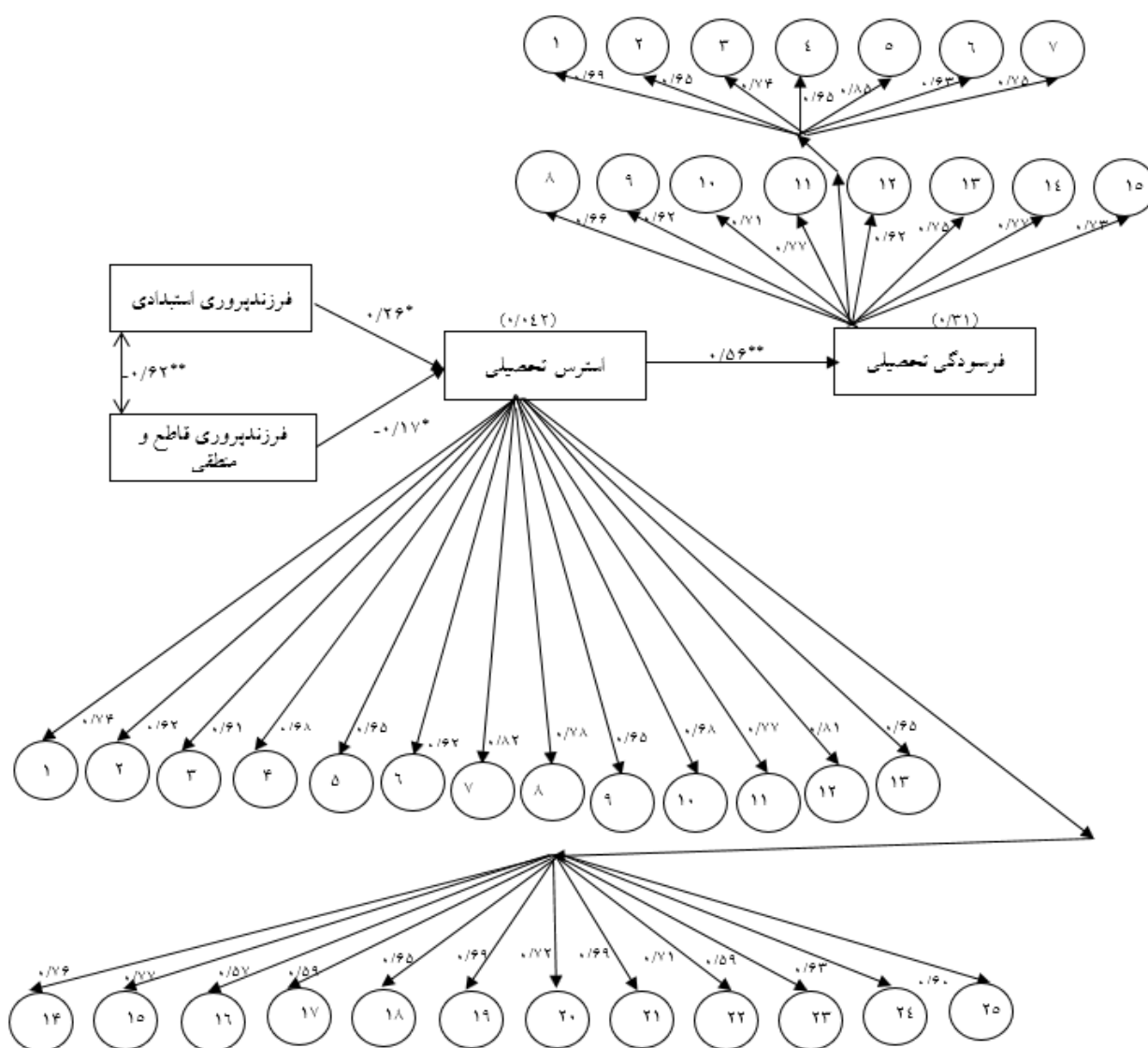
(واسطه) استرس تحصیلی

نتیجه	مقدار در مطالعه حاضر	مقدار قابل قبول	شاخص برازش
مطلوب	$p = 0/95$ و $0/18$	غیرمعنادار بودن	۱. χ^2 دو

روانشناسی تجربی و شناختی

مطلوب	۱/۶۵	کوچکتر از ۳	۲. نسبت خی دو به درجه آزادی (χ^2/df)
مطلوب	۰/۹۹	۰/۹ و بالاتر	۳. شاخص نیکویی برازش (GFI)
مطلوب	۰/۹۹	۰/۹ و بالاتر	۴. شاخص برازش تطبیقی (CFI)
مطلوب	۰/۹۹	۰/۹ و بالاتر	۵. شاخص برازش افزایشی (IFI)
مطلوب	۰/۰۵۷	۰/۰۸ و کمتر	۶. تقریب ریشه میانگین مجزورات خطا (RMSEA)

چنانکه در جدول ۵ مشاهده می‌شود، کلیه شاخص‌های برازش مدل نهایی پژوهش مربوط به سبک فرزندپروری مستبدانه و قاطع و منطقی و فرسودگی تحصیلی، در مقایسه با سطح مقادیر قابل قبول (وانگ و وانگ، ۲۰۱۲)، از وضعیت مطلوبی برخوردار هستند. به این معنی که مدل نهایی پژوهش، از وضعیت مطلوبی برخوردار است.

شکل ۱. الگوی نهایی ساختاری پژوهش برای سبک‌های فرزندپروری و فرسودگی تحصیلی

چنانکه در شکل ۱ دیده می‌شود، سبک فرزندپروری مستبدانه و قاطع و منطقی با فرسودگی تحصیلی از طریق استرس تحصیلی دارای رابطه غیرمستقیم است.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه سبک‌های فرزندپروری با فرسودگی تحصیلی با توجه به نقش میانجی استرس تحصیلی در دانش‌آموزان ممتاز متوسطه دوم در کشور عراق انجام شد. نتایج نشان داد که در سطح روابط همبستگی، سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه با فرسودگی تحصیلی رابطه منفی و معنادار داشت، سبک فرزندپروری مستبدانه با استرس تحصیلی رابطه مثبت و معنادار نشان داد و استرس تحصیلی نیز با فرسودگی تحصیلی دارای رابطه مثبت و معنادار بود. با این حال، در مدل ساختاری نهایی، سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه به دلیل نداشتن رابطه معنادار با استرس تحصیلی از مدل حذف شد. همچنین، سبک فرزندپروری مستبدانه به‌طور مثبت و سبک فرزندپروری قاطع و منطقی به‌طور منفی با استرس تحصیلی رابطه داشتند و استرس تحصیلی نیز پیش‌بینی‌کننده مثبت و معنادار فرسودگی تحصیلی بود. افزون بر این، نتایج تحلیل بوت‌استرپ نشان داد که استرس تحصیلی در رابطه سبک‌های فرزندپروری مستبدانه و قاطع و منطقی با فرسودگی تحصیلی نقش میانجی کامل ایفا می‌کند. شاخص‌های برازش نیز نشان دادند که مدل نهایی از برازش مطلوبی برخوردار است. این مجموعه نتایج بر اهمیت استرس تحصیلی به‌عنوان سازوکاری تبیینی در انتقال اثر الگوهای فرزندپروری به پیامدهای فرسودگی تحصیلی در دانش‌آموزان ممتاز تأکید دارد.

نخستین یافته مهم پژوهش حاضر این بود که سبک فرزندپروری مستبدانه با افزایش استرس تحصیلی همراه است. این نتیجه با مطالعاتی که نقش سبک‌های کنترل‌گر، فشارهای والدینی و انتظارات تحصیلی بالا را در افزایش تنش و اضطراب تحصیلی نشان داده‌اند همسو است (Khalatbari &

Ashouri, 2012; Zhang et al., 2026; Zheng et al., 2023). در سبک فرزندپروری مستبدانه، والدین معمولاً بر اطاعت، پیروی از قواعد تعیین‌شده، کنترل رفتار و تحقق انتظارات والدینی تأکید می‌کنند و فضای محدودی برای گفت‌وگو، انتخاب و انعطاف‌پذیری فرزند فراهم می‌شود. در چنین شرایطی، ممکن است دانش‌آموز ممتاز نه تنها برای تحقق استانداردهای تحصیلی مدرسه، بلکه برای پاسخ‌گویی به توقعات سخت‌گیرانه خانواده نیز تحت فشار قرار گیرد. این وضعیت می‌تواند سبب شود که شکست‌های جزئی، نمرات پایین‌تر از حد انتظار یا کاهش عملکرد تحصیلی به‌عنوان تهدیدی برای پذیرش یا رضایت والدین ادراک شوند و در نتیجه سطح استرس تحصیلی افزایش یابد.

این تبیین با یافته‌های مربوط به اثر سبک فرزندپروری بر راهبردهای مقابله‌ای نوجوانان نیز سازگار است. پژوهش‌ها نشان داده‌اند که شیوه‌های والدگری می‌توانند نحوه مواجهه دانش‌آموز با فشارهای مدرسه‌ای و راهبردهای تنظیم هیجان او را شکل دهند (Wei & Ping, 2026). همچنین، شواهد جدید نشان می‌دهند که سبک‌های فرزندپروری از طریق متغیرهای واسطه‌ای مانند پشتکار تحصیلی، تاب‌آوری هیجانی و درگیری با مدرسه بر پیامدهای تحصیلی اثر می‌گذارند (Wei et al., 2025; Zhang et al., 2026). بنابراین، در یک فضای مستبدانه، کاهش احساس اختیار، استقلال و اطمینان به خود می‌تواند ظرفیت دانش‌آموز برای مقابله سازگارانه با فشارهای تحصیلی را محدود کند و در مقابل، ارزیابی موقعیت‌های آموزشی به‌عنوان تهدید را افزایش دهد. در دانش‌آموزان ممتاز که به‌طور طبیعی با انتظارات بالاتری از سوی خانواده و مدرسه مواجه‌اند، این فرایند ممکن است شدت بیشتری پیدا کند.

یافته دیگر پژوهش نشان داد که سبک فرزندپروری قاطع و منطقی با استرس تحصیلی رابطه منفی و معنادار دارد. این یافته را می‌توان در چارچوب

ویژگی‌های این سبک فرزندپروری تبیین کرد. والدین قاطع و منطقی در کنار تعیین انتظارات مشخص و نظارت بر رفتار فرزند، حمایت هیجانی، گفت‌وگو، پذیرش و احترام به استقلال او را نیز حفظ می‌کنند. شواهد پژوهشی نشان داده‌اند که الگوهای مثبت فرزندپروری با رشد مهارت‌های اجتماعی-هیجانی، سازگاری بهتر و ظرفیت بیشتر برای خودتنظیمی همراه هستند (Vasiou et al., 2023; Žerak et al., 2023). همچنین سبک فرزندپروری مثبت می‌تواند از طریق افزایش تاب‌آوری هیجانی و درگیری هیجانی با مدرسه، برخی رفتارهای ناسازگار تحصیلی مانند اهمال‌کاری را کاهش دهد (Wei et al., 2025). بنابراین، می‌توان انتظار داشت دانش‌آموزی که از حمایت والدین برخوردار است و در عین حال با مرزها و انتظارات روشن مواجه می‌شود، احساس کنترل بیشتری بر امور تحصیلی خود داشته و فشارهای آموزشی را قابل مدیریت‌تر ارزیابی کند.

این نتیجه همچنین با مطالعاتی همسو است که نشان داده‌اند رابطه والد-فرزند و کیفیت تعاملات خانوادگی با سازگاری تحصیلی و فرسودگی ارتباط دارند. در پژوهش Hanafi و همکاران، کیفیت رابطه والد-کودک با فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان مدارس نمونه و تیزهوشان مرتبط گزارش شد (Hanafi et al., 2014). یافته‌های Baudry و همکاران نیز اهمیت روابط والد-فرزند را در موفقیت یا کم‌پیشرفتی تحصیلی دانش‌آموزان تیزهوش نشان داد (Baudry et al., 2026). همچنین، مطالعه Esmaeili و همکاران بیانگر آن بود که اثر سبک فرزندپروری می‌تواند از طریق کیفیت دلبستگی و روابط عاطفی والد-فرزند بر ابعاد تحول فرد اثر بگذارد (Esmaeili et al., 2021). بر این اساس، حمایت هیجانی و ارتباط دوسویه در سبک قاطع و منطقی می‌تواند منابع روان‌شناختی لازم برای مقابله با فشارهای تحصیلی را تقویت کرده و در نتیجه از میزان استرس تحصیلی بکاهد.

یکی دیگر از یافته‌های مهم پژوهش حاضر، رابطه مثبت و معنادار استرس تحصیلی با فرسودگی تحصیلی بود. در مدل ساختاری، استرس تحصیلی توانست ۳۱ درصد از واریانس فرسودگی تحصیلی را تبیین کند که نشان‌دهنده اهمیت قابل توجه این متغیر در شکل‌گیری فرسودگی است. این نتیجه به‌طور مستقیم با یافته‌های Gao همسو است که نشان داد استرس تحصیلی یکی از پیش‌بین‌های اصلی فرسودگی تحصیلی نوجوانان است (Gao, 2023). همچنین Hye-Won و Yoon-Ok گزارش کردند که افزایش استرس تحصیلی با افزایش فرسودگی و کاهش درگیری تحصیلی در نوجوانان ارتباط دارد (Hye-Won & Yoon-Ok, 2016). شواهد گسترده‌تر نیز نشان داده‌اند که استرس در محیط‌های آموزشی با طیفی از پیامدهای منفی روان‌شناختی و تحصیلی همراه است (Al-Shahrani et al., 2023; Keliat et al., 2023; Pascoe et al., 2020).

از نظر تبیینی، فرسودگی تحصیلی را می‌توان پیامد انباشت و تداوم فشارهایی دانست که دانش‌آموز احساس می‌کند منابع کافی برای مقابله با آنها در اختیار ندارد. هنگامی که تکالیف، امتحانات، رقابت، انتظارات والدین و الزامات تحصیلی به‌طور مداوم بیش از ظرفیت ادراک‌شده دانش‌آموز باشند، انرژی روان‌شناختی و انگیزشی او به تدریج تحلیل می‌رود. استمرار این شرایط می‌تواند ابتدا به خستگی هیجانی و شناختی، سپس به کاهش علاقه و نگرش منفی نسبت به تحصیل و نهایتاً به کاهش احساس کارآمدی تحصیلی منجر شود. این فرایند با ماهیت مفهومی فرسودگی تحصیلی که در مطالعات پیشین مورد بررسی قرار گرفته است همخوانی دارد (Li et al., 2026; Rostami et al., 2011). افزون بر این، در دانش‌آموزان ممتاز، ویژگی‌هایی مانند تمایل به حفظ عملکرد بالا، حساسیت نسبت به شکست و استانداردهای بالای فردی می‌تواند اثر استرس مزمن را تشدید کند (Rezapour Mirsaleh et al., 2018).

شرایط تحصیلی اثر می‌گذارد و سپس این تجربه در قالب استرس، اضطراب یا دیگر فرایندهای واسطه‌ای به پیامدهای تحصیلی تبدیل می‌شود.

نتیجه مربوط به میانجی‌گری کامل استرس تحصیلی همچنین از دیدگاه نظری اهمیت دارد؛ زیرا نشان می‌دهد که صرف وجود سبک فرزندپروری خاص برای پیش‌بینی فرسودگی کافی نیست، بلکه نحوه تبدیل آن سبک به تجربه فشار تحصیلی اهمیت بیشتری دارد. دو خانواده ممکن است هر دو انتظارات تحصیلی بالایی داشته باشند، اما تفاوت در شیوه انتقال این انتظارات می‌تواند پیامدهای متفاوتی ایجاد کند. زمانی که انتظارات همراه با حمایت، گفت‌وگو و احترام به ظرفیت‌های فرزند باشند، احتمال دارد فشار ادراک شده کاهش یابد؛ در مقابل، زمانی که همان انتظارات با کنترل، تهدید، مقایسه و اجبار همراه شوند، ممکن است استرس افزایش یابد. این تبیین با شواهد مربوط به ارتباط سبک‌های فرزندپروری با خودتنظیمی و ویژگی‌های تحصیلی دانش‌آموزان همخوان است (Žerak et al., 2023) و همچنین با یافته‌هایی که نقش سبک مثبت والدگری را در تقویت منابع هیجانی و درگیری مدرسه‌ای نشان داده‌اند سازگار است (Wei et al., 2025).

در پژوهش حاضر، سبک فرزندپروری سهل‌گیرانه اگرچه در سطح همبستگی با فرسودگی تحصیلی رابطه منفی و معنادار داشت، اما در مدل ساختاری به دلیل نداشتن رابطه معنادار با استرس تحصیلی حذف شد. این یافته نشان می‌دهد که اثر احتمالی سبک سهل‌گیرانه بر فرسودگی از مسیر استرس تحصیلی توضیح داده نمی‌شود. یافته حاضر را می‌توان با توجه به ماهیت متفاوت این سبک تفسیر کرد. در سبک سهل‌گیرانه، سطح کنترل و الزام والدین معمولاً پایین است؛ بنابراین ممکن است دانش‌آموز فشار مستقیمی از سوی والدین برای عملکرد تحصیلی احساس نکند و از این منظر استرس تحصیلی افزایش نیابد. با این حال، نبود ساختار، نظارت و مرزبندی کافی نیز ممکن است پیامدهای دیگری برای خودتنظیمی، انگیزش و عملکرد تحصیلی

یافته اصلی‌تر پژوهش حاضر مربوط به نقش میانجی کامل استرس تحصیلی در رابطه سبک‌های فرزندپروری مستبدانه و قاطع و منطقی با فرسودگی تحصیلی بود. این یافته نشان می‌دهد که اثر این دو سبک بر فرسودگی تحصیلی عمدتاً از طریق تغییر در سطح استرس تحصیلی دانش‌آموز منتقل می‌شود. به عبارت دیگر، سبک مستبدانه احتمالاً با افزایش استرس تحصیلی زمینه افزایش فرسودگی را فراهم می‌کند، در حالی که سبک قاطع و منطقی از طریق کاهش استرس تحصیلی می‌تواند به کاهش احتمال یا شدت فرسودگی منجر شود. این نتیجه از نظر مفهومی با یافته Aghaeinejad و همکاران همسو است که نقش میانجی استرس را در رابطه میان مهارت حل مسئله و فرسودگی تحصیلی گزارش کردند (Aghaeinejad et al., 2022). اگرچه متغیر پیش‌بین در آن مطالعه متفاوت بود، یافته آنها نیز از این دیدگاه حمایت می‌کند که استرس می‌تواند مسیر واسطه‌ای مهمی برای انتقال اثر عوامل فردی و محیطی به فرسودگی تحصیلی باشد.

همچنین یافته حاضر با نتایج Teng و همکاران سازگار است که در بررسی رابطه سبک‌های فرزندپروری و فرسودگی تحصیلی، نقش متغیرهایی مانند استرس و تاب‌آوری را در قالب یک مدل واسطه‌ای مورد تأکید قرار دادند (Teng et al., 2025). از سوی دیگر، Fan و Hui نشان دادند که فاصله میان انتظارات تحصیلی والدین و نوجوانان می‌تواند از طریق سازوکارهای روان‌شناختی واسطه‌ای با فرسودگی تحصیلی مرتبط باشد (Fan & Hui, 2025). همچنین Zheng و همکاران نشان دادند که انتظارات والدین می‌توانند در رابطه میان استرس تحصیلی و پیامدهایی مانند اضطراب امتحان نقش داشته باشند (Zheng et al., 2023). این مجموعه شواهد نشان می‌دهد که تأثیر والدین بر پیامدهای تحصیلی نوجوانان اغلب به صورت مستقیم رخ نمی‌دهد، بلکه ابتدا بر برداشت، ارزیابی و تجربه روان‌شناختی دانش‌آموز از

داشته باشد که در مدل حاضر اندازه‌گیری نشده‌اند. پژوهش Moloudi نیز نشان داده است که سبک‌های مختلف فرزندپروری می‌توانند الگوهای متفاوتی از ارتباط با فرسودگی تحصیلی داشته باشند (Moloudi, 2023). همچنین مطالعات مربوط به سبک‌های فرزندپروری نشان می‌دهند که اثر هر سبک به ویژگی‌های فرهنگی، سن فرزند و نوع پیامد مورد بررسی وابسته است (Minaei & Nikzad, 2017; Oliveira et al., 2018).

این موضوع در بافت دانش‌آموزان ممتاز عراق می‌تواند اهمیت ویژه‌ای داشته باشد. ممکن است در این گروه، سبک سهل‌گیرانه به اندازه سبک‌های مستبدانه یا قاطع و منطقی الگوی غالب تعامل والد-فرزند نباشد یا حتی معنای رفتاری متفاوتی داشته باشد. از سوی دیگر، دانش‌آموزان ممتاز ممکن است به دلیل انگیزش درونی، خودانضباطی یا فشار مدرسه حتی در غیاب کنترل والدین نیز سطح قابل توجهی از تلاش تحصیلی را حفظ کنند. بنابراین، عدم رابطه سبک سهل‌گیرانه با استرس تحصیلی الزاماً به معنای بی‌اهمیت بودن آن نیست، بلکه ممکن است نشان دهد مسیر اثرگذاری آن بر پیامدهای تحصیلی از سازوکارهای دیگری مانند خودتنظیمی، انگیزش، اهمال‌کاری یا درگیری تحصیلی عبور می‌کند. شواهد مربوط به ارتباط والدگری با خودتنظیمی و اهمال‌کاری تحصیلی از این احتمال حمایت می‌کند (Wei et al., 2025; Žerak et al., 2023).

در مجموع، نتایج پژوهش حاضر الگویی منسجم را نشان می‌دهد که در آن استرس تحصیلی در مرکز رابطه میان سبک‌های فرزندپروری و فرسودگی قرار دارد. سبک مستبدانه از طریق افزایش استرس تحصیلی با افزایش فرسودگی ارتباط پیدا می‌کند و سبک قاطع و منطقی از طریق کاهش استرس می‌تواند نقش محافظتی داشته باشد. این الگو با مجموعه‌ای از پژوهش‌های مرتبط با رابطه فرزندپروری، فشار تحصیلی، انتظارات والدین، اضطراب، فرسودگی و سازگاری تحصیلی همخوان است (Fan & Hui, 2025; Gao,).

همچنین برازش مطلوب مدل نشان می‌دهد که بررسی هم‌زمان این روابط در قالب مدل‌سازی معادلات ساختاری رویکرد مناسبی برای تبیین روابط مستقیم و غیرمستقیم میان متغیرها بوده است (Wang & Wang, 2012). از این منظر، توجه هم‌زمان به محیط خانواده و تجربه ذهنی استرس تحصیلی می‌تواند چارچوب کاربردی مناسبی برای فهم فرسودگی تحصیلی دانش‌آموزان ممتاز فراهم کند. پژوهش حاضر با چند محدودیت همراه بود. نخست، نمونه پژوهش فقط شامل دانش‌آموزان ممتاز متوسطه دوم در کشور عراق بود و بنابراین تعمیم نتایج به دانش‌آموزان عادی، سایر مقاطع تحصیلی یا دانش‌آموزان سایر کشورها باید با احتیاط انجام شود. دوم، نمونه‌گیری به روش در دسترس صورت گرفت و این امر ممکن است نمایندگی کامل جامعه آماری را محدود کرده باشد. سوم، تمامی متغیرها از طریق پرسشنامه‌های خودگزارشی سنجیده شدند و در نتیجه احتمال سوگیری پاسخ، مطلوبیت اجتماعی و خطاهای ادراکی وجود دارد. چهارم، ماهیت همبستگی و مقطعی پژوهش امکان استنباط قطعی روابط علی را محدود می‌کند. همچنین، در مدل حاضر فقط استرس تحصیلی به عنوان متغیر میانجی بررسی شد و سایر عوامل فردی، خانوادگی و مدرسه‌ای که می‌توانند رابطه سبک‌های فرزندپروری و فرسودگی تحصیلی را توضیح دهند وارد مدل نشدند.

پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی مدل حاضر را در نمونه‌های بزرگ‌تر و با استفاده از روش‌های نمونه‌گیری احتمالی در شهرها و مناطق مختلف عراق تکرار کنند تا قابلیت تعمیم یافته‌ها افزایش یابد. همچنین انجام مطالعات طولی می‌تواند به بررسی جهت و توالی زمانی روابط میان سبک‌های فرزندپروری، استرس تحصیلی و فرسودگی کمک کند. استفاده هم‌زمان از پرسشنامه، مصاحبه، گزارش والدین و ارزیابی معلمان می‌تواند اعتبار داده‌ها را افزایش دهد. در مطالعات آینده می‌توان متغیرهای میانجی یا تعدیل‌کننده دیگری مانند

مشارکت نویسندگان

در نگارش این مقاله تمامی نویسندگان نقش یکسانی ایفا کردند.

تشکر و قدردانی

از تمامی کسانی که در طی مراحل این پژوهش یاری رساندند تشکر و

قدردانی می‌گردد.

References

- Aghaeinejad, N., Naghsh, Z., & Sadri, M. (2022). The Mediating Role of Stress in the Relationship between Problem-Solving Skill and Academic Burnout. *Rooyesh-e-Ravanshenasi*, 11(8), 25-34.
- Al-Shahrani, M. M., Alasmri, B. S., Al-Shahrani, R. M., Al-Moalwi, N. M., Al Qahtani, A. A., & Siddiqui, A. F. (2023). The Prevalence and Associated Factors of Academic Stress among Medical Students of King Khalid University: An Analytical Cross-Sectional Study. *Healthcare*, 11(14), 2029. <https://doi.org/10.3390/healthcare11142029>
- Baudry, C., Massé, L., Pearson, J., & Simard, M. (2026). Giftedness and Academic Success: How Are Parent-Child and Teacher-Student Relations Related to Gifted Children's Underachievement? *Journal for the Education of the Gifted*, 49(1), 3-29. <https://doi.org/10.1177/01623532251406348>
- Esmaili, F., Tahmasbi, S., Mohammadi Arya, A., & Soltani, P. (2021). Examining the Relationship between Parenting Styles and Moral Development of Preschool Children with the Mediation of Child Attachment. *Rehabilitation Journal*, 22(3), 362-377.
- Fan, X., & Hui, A. N. N. (2025). Academic Burnout and Parent-Child Discrepancies in Educational Expectations among Chinese Adolescents: A Moderated Mediation Model. *Behavioral Sciences*, 15(7), 876. <https://doi.org/10.3390/bs15070876>
- Gao, X. (2023). Academic Stress and Academic Burnout in Adolescents: A Moderated Mediating Model. *Frontiers in psychology*, 14(1133706). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1133706>
- Hanafi, M., Mirarab Razi, R., & Safari, M. (2014). Examining the Relationship of Parent-Child Relationship and Communication Skills with Academic Burnout among Students of Exemplary and Gifted Schools in Eastern Golestan. Tehran, Iran.
- Hassanzadeh Namin, F., Peymani, J., Ranjbaripour, T., & Abolmaali Al-Hosseini, K. (2019). A Predictive Model of Psychological Well-Being Based on Resilience and Cognitive Emotion Regulation with the Mediating Role of Perceived Stress. *Social Psychology Journal*, 7(51), 55-67.
- Hye-Won, K., & Yoon-Ok, J. (2016). The Influence of Adolescents' Academic Stress on Academic Burnout and Academic Engagement: Focusing on the Moderating Effects of Parental Academic Involvement Behavior. *Journal of Families and*

تاب‌آوری، خودکارآمدی تحصیلی، کمال‌گرایی، مهارت حل مسئله، خودتنظیمی، حمایت اجتماعی و راهبردهای مقابله‌ای را وارد مدل کرد. همچنین مقایسه دانش‌آموزان ممتاز با دانش‌آموزان عادی و بررسی تفاوت‌های جنسیتی، سنی، فرهنگی و اجتماعی-اقتصادی می‌تواند درک دقیق‌تری از شرایط اثرگذاری سبک‌های فرزندپروری بر فرسودگی تحصیلی فراهم آورد. پیشنهاد می‌شود مدارس و نظام آموزش و پرورش عراق برنامه‌های آموزشی ویژه‌ای برای والدین دانش‌آموزان ممتاز طراحی کنند که بر تقویت سبک فرزندپروری قاطع و منطقی، کاهش کنترل افراطی و افزایش گفت‌وگو و حمایت هیجانی تمرکز داشته باشد. مشاوران مدارس می‌توانند دانش‌آموزان در معرض استرس و فرسودگی تحصیلی را به‌صورت دوره‌ای شناسایی کرده و مداخلات پیشگیرانه در زمینه مدیریت استرس، تنظیم هیجان، حل مسئله و مدیریت انتظارات تحصیلی ارائه دهند. همچنین برگزاری جلسات مشترک والد-دانش‌آموز-مشاور می‌تواند به تعدیل انتظارات غیرواقع‌بینانه و ایجاد توافق درباره اهداف تحصیلی کمک کند. ضروری است برنامه‌های حمایت از دانش‌آموزان ممتاز تنها بر افزایش عملکرد و موفقیت تحصیلی متمرکز نباشد و به حفظ سلامت روان، تعادل میان تحصیل و زندگی و پیشگیری از فشار تحصیلی مزمین نیز توجه شود.

تعارض منافع

در انجام مطالعه حاضر، هیچ‌گونه تضاد منافی وجود ندارد.

حمایت مالی

این پژوهش حامی مالی نداشته است.

موازن اخلاقی

در انجام این پژوهش تمامی موازن و اصول اخلاقی رعایت گردیده است.

- Wei, J., Gu, W., Xiao, H., & Nie, Y. (2025). How Perceived Positive Parenting Style Protects against Academic Procrastination in Children: The Mediating Roles of Emotional Resilience and School Emotional Engagement. *Behavioral Sciences*, 15(7), 890. <https://doi.org/10.3390/bs15070890>
- Žerak, U., Jurišević, M., & Pečjak, S. (2023). Parenting and Teaching Styles in Relation to Student Characteristics and Self-Regulated Learning. *European Journal of Psychology of Education*, 1-25. <https://doi.org/10.1007/s10212-023-00742-0>
- Zhang, S., Zhao, Y., Wen, J., Wang, Z., & Xin, T. (2026). How Parenting Styles Shape Adolescents' Test Anxiety: The Mediating Role of Academic Grit. *Frontiers in psychology*, 17(1750833). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2026.1750833>
- Zheng, G., Zhang, Q., & Ran, G. (2023). The Association between Academic Stress and Test Anxiety in College Students: The Mediating Role of Regulatory Emotional Self-Efficacy and the Moderating Role of Parental Expectations. *Frontiers in psychology*, 14(1008679). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2023.1008679>
- Better Life, 34(5), 99-117. <https://doi.org/10.7466/JKHMA.2016.34.5.99>
- Keliat, B. A., Azni, A. Y., & Susanti, N. C. (2023). Differences in Stress Levels between Junior High School Students and College Students during Online Learning. *Nursing Management*, 54(5S), 25-28. <https://doi.org/10.1097/nmg.0000000000000008>
- Khalatbari, J., & Ashouri, A. (2012). Examining the Relationship among Achieved Identity, Perceived Parenting Style, and Life Expectancy with Perceived Stress among Female Secondary-School Students of Sama High Schools in Gilan Province. *Educational Psychology Skills Quarterly*, 3(1), 99-108.
- Li, Y., Li, Y., Ye, X., & Yan, S. (2026). Academic Burnout Profiles and Their Correlates: A Latent Profile Analysis of Chinese University Students. *Frontiers in psychology*, 17(1701455). <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2026.1701455>
- Minaei, A., & Nikzad, S. (2017). Factor Structure and Validity of the Persian Version of Baumrind's Parenting Styles Questionnaire. *Family Research*, 13(49), 92-108.
- Moloudi, G. (2023). Examining the Effect of Parenting Styles on Academic Burnout: A Case Study of Upper-Secondary Students in Divandarreh County. Tehran, Iran.
- Oliveira, T. D., Costa, D. S., Albuquerque, M. R., Malloy-Diniz, L. F., Miranda, D. M., & de Paula, J. J. (2018). Cross-Cultural Adaptation, Validity, and Reliability of the Parenting Styles and Dimensions Questionnaire - Short Version (PSDQ) for Use in Brazil. *Revista Brasileira de Psiquiatria*, 40(4), 410-419. <https://doi.org/10.1590/1516-4446-2017-2314>
- Pascoe, M. C., Hetrick, S. E., & Parker, A. G. (2020). The Impact of Stress on Students in Secondary School and Higher Education. *International Journal of Adolescence and Youth*, 25(1), 104-112. <https://doi.org/10.1080/02673843.2019.1596823>
- Rezapour Mirsaleh, Y., Babajani Boroujeni, L., & Rahimi Ardekani, A. (2018). Examining the Relationship of Perfectionism and Fear of Success with Academic Burnout among Students of Gifted and Exemplary Public High Schools. Tehran, Iran.
- Rostami, Z., Abedi, M., & Schaufeli, W. B. (2011). Norming the Maslach Academic Burnout Scale among Female Students of the University of Isfahan. *New Educational Approaches*, 6(1), 21-38.
- Shokri, O., Karami Nouri, R., Farahani, M. N., & Moradi, A. (2010). Testing the Factor Structure and Psychometric Properties of the Persian Version of the Academic Stress Questionnaire. *Journal of Behavioral Sciences*, 4(4), 277-283.
- Teng, C., Shi, L., Xu, C., & Zhu, J. (2025). Parenting Styles and Academic Burnout in Medical Students: A Moderated Mediation Model of Resilience and Stress. *Frontiers in Medicine*, 12(1703534). <https://doi.org/10.3389/fmed.2025.1703534>
- Vasiou, A., Kassis, W., Krasanaki, A., Aksoy, D., Favre, C. A., & Tantaros, S. (2023). Exploring Parenting Styles Patterns and Children's Socio-Emotional Skills. *Children*, 10(7), 1126. <https://doi.org/10.3390/children10071126>
- Wang, J., & Wang, X. (2012). *Structural Equation Modeling: Applications Using Mplus*. John Wiley & Sons. <https://doi.org/10.1002/9781118356258>
- Wei, D., & Ping, W. S. (2026). The Impact of Parental Parenting Styles on High School Students' Coping Strategies. *Journal of Psychology & Human Behavior*, 3(1), 9-16. <https://doi.org/10.70088/48ya4j25>